

KOSSAKOWSKI

herbu Ślepowron,
hrabiowie i szlachta.

Herb: w polu błękitnym podkowa stojąca biała, na tej krzyż, na nim kruk w prawo z podniesionymi do lotu skrzydłami, trzyma w dziobie pierścień z brylantem, na hełmie w koronie kruk z pierścieniem w dziobie jak na tarczy.

W roku 1436 bracia Mścisław, Mroczo, Marcin i Świętosław Ślepowronczykowie, właściciele części szlacheckich we wsi Kossaki-Murawy w ziemi ciechanowskiej, nabywszy od Władysława księcia mazowieckiego 20 włók gruntu zwanego Ponikły stok w ziemi wizkiej, założyli na nich osadę, którą na pamiątkę swojej gniazdowej w ziemi ciechanowskiej, nazwali Kossaki, od tej wsi ich potomkowie brali w XV stuleciu nazwę Kossak a w XVI wzięli nazwisko Kossakowski ¹⁾, z powyżej wspomnianych braci, Mroczo (Mroczyśław) zostawił czterech synów, z których Paweł przez swoich synów Mikołaja-Jakuba i Wojciecha-Stanisława jest protoplastą dwóch gałęzi tej rodziny, licznie rozrodzonych na całej przestrzeni dawnej Rzeczypospolitej polskiej, do gałęzi Wojciecha - Stanisława należeli między innymi Mikołaj kasztelan Czarniechowski, † 1639 dzielny wojownik pod Kircholmem 1605, Chocimem 1621 w Prusach i Inflantach przeciwko Szwedom i w wyprawie smoleńskiej 1633 - 1634 roku w której chlubnie odznaczywszy się, dostał w nagrodę od króla Władysława IV prawem lennem obszerną majątność dorochońską w Księstwie Czarniechowskim; jego wnuk także Mikołaj chorąży lubelski, dziedzic dóbr Garbów, Rachów, i inne, czynny wziął udział w konfederacji Tarnogrodzkiej 1716 - 1717 i był jej marszałkiem w województwie lubelskim, zostawił trzech synów, po których potomstwo udowodniło szlachectwo w Królestwie Polskim 1840 roku.

Mikołaj Jakub starszy syn Pawła protoplasta starszej gałęzi Kossakowskich z żony Doroty Niewiadomskiej, zostawił 4 synów, z tych Stanisław stolnik łomżyński i rotmistrz królewski 1562 r. ożeniony z Anną Modzelewską był ojcem liczego potomstwa, z którego Marcin Andrzej i Wawrzyniec są założycielami dwóch linii tej gałęzi, zwanej wołyńską i litewską; założyciel linii wołyńskiej Marcin Andrzej przesiedliwszy się do Litwy biegiłością w prawie i zabiegiem gospodarczym znaczny zebrał majątek i nabył obszerne dobra jak Worniany, Czerniszki, Olgiany i. t. d. z ośmiu jego synów urodzonych z Szczęsnej Kociel, Jan osiedlił się na Wołyniu i równie jak ojciec zabiegły gospodarz i biegły prawnik, zostawił także znaczny majątek i liczne potomstwo, z którego syn Kazimierz-Mikołaj podsędek braclawski, zmarły 1661, człowiek zabiegły i zręczny pomimo klęsk, jakie poniósł przez bunt kozacki Chmielnickiego, umiał nie tylko zachować lecz i powiększyć majątek, do czego przyłożyły się też posagi, jakie otrzymał za dwoma żonami Tacjaną Strzyżewską wdową po Macieju Przeradowskim i Zofią Czuryłło wdową po księciu Januszu Czetwertyńskim zabitym 1648 r. od Kozaków, z tej żony syn Mikołaj-Stanisław dziedzic na Twierdzy i Bohorodczanach, kasztelan kijowski zm. 1706 z żony Aleksandry Potockiej podskarbianki koronnej zostawił syna Dominika-Piotra kasztelana lwowskiego, po którym z żony Zofii Potockiej wojewodzianki kijowskiej, syn Stanisław kasztelan kamieński ułomny i słabego zdrowia umarł bezpotomny 1761 r. a ogromne jego majątki przeszły w jednej części do Komarów dalekich krewnych, a do sukcesji nie mających prawa, lecz popartych względami cesarzowej Katarzyny II, i do jego żony Katarzyny z Potockich starościanki grabowieckiej, słynnej z ostrego dowcipu i zaciętej nieprzyjaźni dla króla Stanisława Augusta, nadanej w 1781 od cesarza Józefa II, tytułem hrabiowskim, a która umierając legowała całą spuściznę po mężu swym krewnym Potockim.

II Linia litewska. Wawrzyniec młodszy syn stolnika Stanisława (p. w.) starosta łomżyński, z żony Anny Czuryłło starościanki niepołomickiej zostawił kilku synów, z których Mikołaj pisarz ziemski zambrowski zm. 1624, jest protoplastą Kossakowskich licznie obecnie rozrodzonych w Królestwie Polskiem, wylegitymowanych ze szlachectwa w 1837 - 1861 r. a Franciszek Nikodem dworzanin i pułkownik królewski, starosta łomżyński, dzielny wojownik przeciwko Moskwie r. 1579 - 1581 i Szwedom w Inflantach, przeważnie przyłożył się do zwycięstwa pod Kircholmem 1605 r., dwukrotnie poseł do hana tatarskiego, um. 1611, miał dwie żony Julianę Pac i Filianę Wołłowicz, za którymi dostał w posagu znaczne majątki w Litwie, z jego drugiej żony syn Jan Eustachy pierwszy z tej linii osiedliwszy się stale w Litwie był kasztelanem mścisławskim 1644 walczył przeciwko Turkom pod Chocimem 1621 roku a umierając 1649 z żony Katarzyny Dziewiałtowskiej wdowy po Janie Sapieże (Sapieha) staroście kierznowskim, zostawił dwóch synów

Kazimierza zabitego w wojnie z Szwedami i Stanisława starostę Gulbińskiego po którym z żony Marianny Kieżgailło - Zawisza marszałkówny wielkiej litewskiej, było 5 synów: Jan, Andrzej, Michał, Walenty i Maciej, którzy wszyscy zostawili potomstwo licznie obecnie rozrodzone w Litwie i Królestwie Polskim, po Michale pochodzą między innymi Adam, ksiądz biskup suffragan inflancki, kapłan wielkich cnót i pobożności, członek deputacji litewskiej do cesarza Napoleona I w 1812 r. i Antoni sekretarz królewski, metrykant wielki litewski, marszałek dworu prymasa Łubieńskiego w 1760 roku, z jego trzech synów:

1. Józef-Ignacy, radca stanu, wizytator szkół w Królestwie Polskim, autor i tłumacz, umarł 1829 r.
2. Jan-Nepomucen, biskup wileński 1798, znakomity kaznodzieja i filantrop, fundował i nadał szpital w Wilnie a instytut głuchoniemych i towarzystwo dobroczynności w tym mieście jego staraniu zawdzięczają swoje istnienie, umarł r. 1809.
3. Leonard, szambelan króla Stanisława Augusta, po którym syn Cyprian, z żony Józefy z Psarskich zostawił synów Józefa i Włodzimierza wylegitymowanych z szlachectwa w Królestwie Polskiem 1839.

Jan najstarszy z synów Stanisława i Marianny z Zawiszów (p. w.) stolnik kowieński a po ojcu starosta gulbiński, z żony Anny Skorulskiej zostawił syna Dominika stolnika żmudzkiego, założyciela miasta Janowa w powiecie kowieńskim, zmarłego r. 1743, po którym z żony Marianny Zabiello pisarzówny kowieńskiej byli synowie: Szymon, Józef, Michał i Antoni, z nich:

1) Szymon, wojewoda inflancki hetman wielki litewski, zdolny, energiczny i niepospolitej osobistej odwagi, jeden z najdzielniejszych wojowników konfederacji barskiej, pobiwszy w kilku potyczkach oddziały nieprzyjacielskie dotarł aż do dawnych granic rzeczypospolitej, a nawet chciał przenieść walkę do państwa rosyjskiego, stronnik środków energicznych, należał w r. 1770 do redakcji aktu detronizacji króla Stanisława Augusta, po upadku Baru odsunięty od spraw publicznych zacięcie nieprzyjaźny wszystkim, choćby najzbawienniejszym zmianom w dawnej konstytucji kraju, a więc i uchwałom sejmu czteroletniego, jeden z pierwszych przystąpił do konfederacji targowickiej, został jej marszałkiem litewskim a poruszywszy przeciwko sobie opinię zawziętym przy pomocy Rosji prześladowaniem stronników reform i te gwałtownie usuwając, w wybuchu powstania w Wilnie 1794 uwięziony, wyrokiem sądu doraźnego skazany został na śmierć, bezpotomny z żoną Teresą Potocką, wojowodzianką wołyńską rozwódką z Hilzenem wojewodą mścisławskim.

2) Józef-Kazimierz z podczaszego kowieńskiego 1761 zostawszy księdzem, pisarz wielki duchowny litewski 1774 a biskup inflantski r. 1781, niepospolitych zdolności wymowy i rozumu, ale jak brat Szymon ślepo przywiązany do dawnych instytucji krajowych i ich obrońca na sejmie czteroletnim i w konfederacji targowickiej, z tego powodu znienawidzony od stronnictwa patriotycznego, padł ofiarą wzburzonego warszawskiego pospólstwa r. 1794.

3) Antoni kasztelan inflantski 1793, poseł na sejm czteroletni, z żony N. Straszewicz zostawił trzech synów z tych:

a) Michał, pisarz wielki litewski r. 1794, po którym syn Józef r. 1850.

b) Józef, starosta zasielski przyjaciel Tadeusza Kościuszki, generał adjutant cesarza Napoleona I r. 1802, kawaler maltański † r. 1842.

c) Szymon kawaler maltański, podkomorzy kowieński zmarły r. 1828, z żony Józefy Górskiej zostawił córkę Eufrozyne Syruć i trzech synów. Z tych:

Ludwik zm. w 1844, po którym z żony Urszuli Dyrmont synowie:
Franciszek dziedzic dóbr Marciniszek i Jarosław.

Franciszek dziedzic dóbr Janowa i Łukoń, ożen. z Katarzyną hrab.
Obrien de Lascy; z niej syn Patrycy.

Michał bezpotomny.

4) Michał najstarszy z synów Dominika i Marianny Zabiello, z wojewody witebskiego r. 1787, wojewoda braclawski 1793, mąż zacny i patriota rozumny; w działaniach opozycyjnych swych braci nietylko nie brał udziału, ale starał się je powściągnąć, w roku 1781 otrzymał od cesarzowej Marii tytuł hrabiowski, umarł r. 1798, z żony Barbary Zyberg wojewodzianki inflantskiej jego syn Józef łowczy wielki litewski 1793 dziedzic dóbr Wojtkuszki, Szyły, Antokol i inne fundował w 1799 komandorię maltańską dziedziczną dla swego domu, w 1812 wystawił własnym kosztem pułk jazdy, w 1813 jako pułkownik piechoty odznaczył się w obronie fortecy Spandau, um. 1840, z żony Ludwiki Potockiej wojewodzianki ruskiej córki Szczęsnego, zostawił pięć córek i syna, z córek: Józefa za Leonem Potockim (synem generała Stanisława), a 2° v. za Józefem Wojciechowskim, Pelagia za Aleksandrem Bower de Saint Clair szlachcicem angielskim, Adela za Eugeniuszem Poniatowskim, Zofia i Wanda zmarłe pannami, syn hr. Stanisław ur. 1795, officer wojsk księstwa warszawskiego w 1812, w 1818

kamerjunker dworu polskiego, w 1822 pierwszy sekretarz poselstwa rosyjskiego w Rzymie, w 1826 szambelan a w 1829 mistrz ceremonii dworu polskiego, w 1834 członek rady stanu, w 1858 prezes heroldii Królestwa Polskiego, w 1859 tajny radca, dziedzic dóbr Lachowic , Brzostowic , Wojtkuszek i t. d., w 1843 otrzymał tytuł hrabiowski cesarstwa rosyjskiego, a w 1858 utworzył z swych dóbr Lachowieckich ordynację imienia Kossakowskich: umarł 1872, w 1829 zaślubił Aleksandrę hr. de Laval de Louverrie córkę Jana rzeczywistego tajnego radcy stanu rosyjskiego i Aleksandry z Kazickich, dziedziczkę znacznych posiadłości w cesarstwie rosyjskim a między innymi zakładów górniczych na Uralu; z niej:

1) Hr. Katarzyna zaśl. 1858 Stanisławowi Łempickiemu dziedzicowi dóbr Planta w Królestwie Polskim.

2) Hr. Aleksandra zaśl. 1853 Zygmuntowi hr. Plater synowi hr. Ludwika kasztelana Królestwa Polskiego.

3) Hr. Stanisław-Kazimierz ur. 1837, II ordynat lachowicki, dziedzic dóbr Wojtkuszek i Brzostowicy, szambelan rosyjski, zaślubił 1858 Aleksandrę hr. Chodkiewicz córkę Mieczysława, z niej:

a) hr. Maria-Jadwiga ur. r. 1861.

b) hr. Aleksandra-Katarzyna ur. 1863.

c) hr. Józef-Stanisław ur. 1866.

d) hr. Zofia-Pelagia ur. r. 1868.

---

1) Do połowy XIII stulecia nie było u nas nazw familijnych, pochodzenie rodzinne odznaczano imionami dziedzicznie w familiach używanymi (np. Jaxa, Sieciech, Dzierżykraj i t. p.), w XIII stuleciu zaczęto dodawać do imion przydomki jak np. owca, powała, ogon i t. d., i te brano niekiedy dziedzicznie, albo też pisano się od herbów Nałęcz, Zareba, Gryf, w końcu tegoż XIII stulecia zaczęło się pisanie od majątków (z Tęczyna, z Krasnego, z Patoka) niekiedy zaś nazwa majątku była zarazem odznaką familijną jego posiadaczy, tak np. właściciele Kurozwęk pisali się Kurozwękami, Kossak - Kossakami, Górki - Górkami; pierwsze nazwiska przymiotnikowe od majątków pokazują się w XIV stuleciu, lecz dopiero w XVI stanowczo zostały przyjęte, do tego czasu zmieniano je stosownie do posiadanych majątków, tak że zdarzało się, że z 2 i 3 rodzonych braci każdy brał inne nazwisko, a często zmieniały je i pojedyncze osoby tak np. wojewoda inowrocławski w 1485 r. Działyński pisał się także Kościeleckim, a Jan Dąbrowski wojewoda chełmiński 1514 Woynowskim lub von Dammerau; brano nawet niekiedy nazwiska żon lub przez wdzięczność opiekunów lub dobroczyńców, a do ostatnich czasów w konfederacjach i powstaniach, przybierano nazwy przydomki a często i nazwiska obce, tak np. w konfederacji barskiej, Kosiński nazwał się Kuzmą a Ostrowski Mikulińskim, Łapicki Gniewoszem. Ostatni przykład tej zamiany nazw mieliśmy w 1863 roku, wiele z tych pseudonimów zmienionych zostało w nazwiska, szczególnie też osób skompromitowanych w rokoszach wojskowych.